

Romani karle

Natcionale/Themesgiero minoritetengo hortibi

Aro Švedi achela panch natcionale/themesgiero minoritetoengo-grupos sar: judengo manuša, roma, lapako manuša, švediko-finlandisko manuša ta torneodalingar.

Adala natcionale/themesgiero minoritetengo tšiba hin jiddish, romani tšib, samisko, finlandisko ta meänkieli.

Adala natcional/themesgiero minoritetija hin len jekh specijalno hortiba. Adola markirina velas džinom vaj perdal/pur te dola hin riksdagen kon pindžavelas dala natcionale/themesgiero minoritetija ta lengo tšiba jakes sar achecha aro Europarådets minoritetskonventioner. Adauva pindžiba starakinela jekh manušengo-hortibi te aktivnos arakhela ta rikherla dola natcionale/themesgiero minoritetija ta lengo tšiba ta ni lengo kulturos.

Maškarutneja pa natcionale/themesgiero minoritetengo-grupos hin ke jon dživenas are Švedo ta aro Stockholmos dur vrijama/charachal. Minoritetengo-tšib ta lengo kulturos hin jekh koter katar dola Švedako kulturjako achibosko-manera.

Vare-ko kata dola hortibi sar natcionale/themesgiero minoriteta šaj mangena aro foros:

- Hortiba ke achecha jekhto aro foresko politengo butija ke te tšatšes tšatšavena ado natcionale/themesgiero minoritetengo hortibi.
- Hortiba ke džorjalvena pengo minoritetengo tšiba, džinom vaj perdal/pur pengo daki-tšibako-sikljiba aro anglunoškola ta vaure pedagogivitiko buti ni daki-tšibako-sikljiba aro telunoškola ta gimnasija/opralunoškola.

- Hortiba ke fendjavela ta chazdavela kulturos džinom vaj perdal/pur ke pre exemplos te roda kulturako-louve.
- Švedikano-finlandisko grupos len hin hortiba kaj anglunoškola ta phurengo-arakhiba pe finladisko tšib.
- Samisko-, meänkieli/amaretšib, finlandisko rakeriboskiere len hin hortiba te len phurengo-arakhiba pe pengo daki-tšiba.
- Samisko-, meänkieli/amare-tšib, finlandisko rakeriboskiere len hin hortiba ke rakeren pe pengo tšiba te vaj kana jon kamena lena kontaktos autoriteto-gadjensa.

Kulturako-louve

Sare organizacija šaj rodena kulturako-louve pala exemplos programesko-buti kaj džorjavela, barjavela ta sikjuvela džaniba pa dola nadcijonale/themesgiero minoritetengo tšiba ta kulturos.

Kulturako-autoriteto-gadje den-pe pa sa phuchiba ke kulturako-louve.

stockholm.se/KulturFritid/Stod/Handlaggare1

Tšetiba ta sila

Stockholmosko foros rakerena reprezentantijensa kata minoritetengo-grupos are dola phuchiba sar hin importantno pa minoritetengo-grupos te džanena, vaj kana jekh phuchiba utšavea lendar.

Tšib ta daki-tšibako-sikljiba

Školako sikjikuno/sikjiano kaj ačena kata minoritetengo-grupos hin len hortiba kaj daki-tšibako-sikljiba aro lengo minoritetengo-tšiba. Ke te manga vaj rodava pala daki-tšibako-sikljiba, tu na musajula Školako- sikjikuno/sikjiano na trubuluvela khamela vareko angle-džaniba, ni/abo hajula/hajela vaj anglider rakerela adola tšib.

Douva hin vaj achjola ke natcijonalo/themeskiero minoritetesko tšib achela jakes sar jekh hortiba, ke te šajuvela lel-pe drabavela sar jekhto nevibosko-tšib aro teluno-škola, fundavbosko-škola vaj specijalno-škola.

Ni školakos- sikjikuno/sikjiano musaj lel-pe hortiba ke te butider drabavela minoritetenko-tšib ke jov kamela drabarela pes ke pe gimnasija/opralunoškola.

Ke tu hin sikjikuno/sikjiano vaj phurniko/phurne ta tu vaj tume hin phuchiba pa dola daki-tšibako-sikljiba šaj tu vaj tume aro angluno-vast/vaguno-vast le kontakos ko-dola akantunobosko/aktualnobosko škola. Tu ni šaj bachaveha/khareha.

Kontaeskotcentero aro Stockholmos ta lengo telefonosko nomeros 08-508 00 508.

Pa butider informatcija:

- Tšibibosko-maškariba/Språkcentrum

stockholm.se/sprakcentrum

- Školako-faliba/Skolverket

skolverket.se

Kanselarija pala manušesko hortiba

Forosko-šero-kanselarija, hortibosko stedos apo manušesko hortibi aro Stockholmos, arakhela ta tšetinela/samlinela foresko strategijako buti ke te hortavela ta fendijavela dala natcijonalo/themeskiero minoritetengo hortibi. Jekh importantno centralno-punktos ape lengo buti hin ke sako manuš musaj kokares/korkoros lel dola are-tšeriba ke te jov/joi ka kamela acha jekh katar natcijonalo minoritetos vaj na. Našti dochiba vaj bi-latšibi ka-mekela apa dola alusariba.

Kanselarija rakerela natsijonale minoritetensa pal odola forosko buti ke te del natsionalno minoritetengo tšatšo sila aro foresko-procesija, katar dola problemosko-pharipe dži-ka lachela vaj arakhela merineliba/rešenijeiba, michto metodos, ciminela, arakhela-auri ta pale-phandalena.

Kanselarija dela informationos ta arakhela forosko sochiateto, socialnoko-čenstiba ta autoritetosko -gadje apa kata dola uxlibosko/udžlibe kouva sar hin aro foroha katar minoritetesko-dzakuno. Aro lengo buti ni achena ke tšetanes minoritetensa trubul te fendjila kaj ke foros baridela are sare lengo romengo buti. Jon musaj ni sikavena dola natsijonalo minoritetengo hortibi ta sar roma tšatšes šaj lena adala fendjiba.

Adaj tele hin butider informatcija andar hortiba ta so dzakuno phenela:

- Euvroposko dzakuna pa phuvako-stedos – vaj minoritetengo-tšib
manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/ramkonventionen-till-skydd-for-nationella-minoriteter
- Ramkonventionesko rakhiba kaj natsijonalo/themeskiero minoritetos
manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/ramkonventionen-till-skydd-for-nationella-minoriteter
- Dzakunos pa natsijonale/themesgiero minoritetengo tšiba are sarengo than
notisum.se/rnp/sls/lag/20090724.htm
- Tšibako-dzakuno
sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakpolitik/spraklagen.html
- Länsstyrelsen aro Stockholmos
lansstyrelsen.se/Stockholm

- **Samesko-parlamentos**
sametinget.se
- **Minoritetos.se**
minoritet.se

Tšetanibosko informatcija kaj Kancelarija

Stockholmo pri-džalavela arre ari themesko-faliba pa finlandisko tšib. Dzakuni ape nacijaalne minoritetos ta minoritetiako-tšiba len hin kontrolnos te džoride arakhiba pala samisko, finlandisko ni pe meänkieli ako förvaltnibosko-thana.

Aro förvaltnibosko-thana len sako džene/individualnos hortiba ke rakerena pengo minoritengo tšib aro lengo ranibosko/džinibosko ta rakeribosko tšetaniba/kontaktos kana jon kamena strefinena vaure komunijko-reprezenti vaj tšenstavitiko-tšenstako gadje.

Dola privatno/korkoro/kokaro personalno/manušesko hin ni hortiba te lel phuresko-arakhiba ta anglauno-škola celo vaj delnos ape samisko, finlandisko ni pe meänkieli.

Koni džoralider arakhiba pa finlanisko tšib

Stockholmosko foros pri-džalavela arre aroi themesko-faliba pa finlandisko tšib ta ado achela te:

- Hortiba ke rakerela ape finlandisko-tšiba are ranibosko/džinibosko ta rakeribosko, kana dola kon kamena vaj mangena malajola kommunos. Ni kana jon kamena strefinena vaure komunijako-reprezenti vaj tšenstavitiko-tšenstako gadje.
- Komunos šaj lel detšizija apa specijalno vrijama, situacija ta specijalno stedos ke te lena priso gostoja katar dola kon rakerela finlandisko tšib, ni o komunos šaj lel detšizija apo specijalno telefonosko vrijama.
- Hortiba kaj anglauno-škola akori celo vaj delnos kata lengiero buti achena ape finladisko.

- Hortiba kaj phurengo-arakhiba akori celo vaj delnos kata lengiero buti achena ape finlandisko.

Koni džoralider arakhiba pa samisko tšib ta meänkieli

Nina kaj-te/iako Stockholmos na pri-džalavela arre aro themesko-faliba pala samisko ta meänkieli jakes achela adale tšib sar jekh džoride ta arakhibosko tšiba. Sar hin vaj so/savo achela:

- Hortiba ke rakerela apo samisko-tšib ta meänkielisko tšib, kana dola kon kamena vaj mangena malajona/strefinena kommunos. Hin michto ako adale phuchiba vaj vaure kouva šaj lena prisi vaj starjela/starela kata komunijako-reprezenti vaj tšenstavitiko-tšenstako gadje, dola kon haljuvena vaj šaj rakerena apo kodola minoritetesko tšiba.
- Hortiba kaj phurengo-arakhibi ape meänkieli ta samisko tšib aka komunesko-reprezenti vaj tšenstavitiko-tšenstako gadje aro komunija ke hin gadjesko-manuša are komunija kon haljuvena vaj šaj rakerena apo kodola tšiba.
- Komunija musaj tšerela buti ke te lela arre manuša savo hin džaniba are i finlandisko-, meänkieli ta samisko- tšiba, vaj jekh kon šaj haljuvela ta rakerela are finlandisko-, meänkieli ta samisko- tšiba. Ado tšenjiba/servicjiba hin fuortuno/ importantno kana varekon phuchela pala ke rakerela apo lesko minoritesko tšib.

Minoritetengo-phuchibi are Švedo

Aro decemberis 1999 lijas Švedesko parlamentos tšetanes jekh tšetaneja/tšetibosko volliba/voliba ke te Švedo kamela te džala arre aro "Europarådets ramkonvention" ke arakhela.

Kaj adala natcijonalo minoritete ta ado evuropesko dzakuno apo themesko-koter vaj minoritetengo tšib. Parlamentos ni hin jekhavela/pre-pindžavela judesko-, romesko-, samesko-, meänkilesko-, švedikofinladisko-, ta tornedalesko sar jekh grupos katar Švedesko natcionalo minoritete ta ke lengo tšib hin jekh natcionalo minoritetengo tšib. Perdal/pur dauva nalarakhiba ta responsibi achela ke te jon jekhavena/pre-pindžavena amen sar jekh minoritete.

Aja avena ni jekh dochaliba ke fendijavena sare minoritetengo buti ta na tšerela sar anglider, jakes sar jon tšerdine apo dola assimileringpolitikos. Savo/so are but koter ta butjako-kouva/koja palpale/papales sikhavela statosko/themesko rikiba/rikeriba ta arakhiba kontra ko precho dala natcijonalo minoritete.

Ke horta/pitno adala minoritetos avenas ta alusarenas kaj minoritetos hin doleske ke jon hin jekh manušengo-grupos savo/kon na dživena vaj achena sar majoritetengo-grupa, len hin jekh dikhibasko ta džudžo tšetaniba, pengo identiteta ta jon hin achena xaraxal aro them jakes panchšel bereša. Abe samesko gadje hin achena ta dživena dari are Skandinavia jakes adur/dechšel bereša. Samesko grupa hin ni jekh ada auribosko-thaneskiero manuša

Dola panch natcijonalo minoritete hin len jekh pengiero kultura, pengo tšib ta judesko manuš len hin ni jekh pengiero pasiba/pachiba. Katar ada minoritetesko-politikos mangjavelas voljako dela minoritetos jekh tšansos/šajipe ke te rikavela/rigerela, fendijavela, arakhavela ta boxlavela ni barjavela lengo tšib ta kulturos.

Dzakuno 2009:724 apo natcijonalo minoritetengo ta mioriteteskotšib dori achela faliba/dzakuni/fraviliba ako dola natcijonalo minoritetengo hortiba, kaj informatcija ta inflyjencija/inflyjenciba.

Ni/nina hortiba ke, tela adajek/vareko specijalnbosko situacija vaj achtiba šajuvena ke te lena kontaktos thanesko- autoritetensa ni vaure komunijko-reprezentiensa, apo pengiero jego tšib.

- Natcijonalo minoritetos musaj dena daštiba ta džanibosko haljuviba kaj hotiba aro phucibi ka achena lengiero. Jon ka tšerena sa te fendjaven sare romengo situacija, ta ke hin len jekh uchlibe ta dochibe te tšerena kodouva, te kaj ame roma tšatšanes tšetane šaj dživehas horta aro sochiateto.
- Saro importantno-papros, lila, dokumentacija ta ni sa phuterdo/phutardo buti hin lengo jekh baro uchlibe ta dochibe ke te arakhena ta fendijavena dala natcijonale mioritetesko tšiba ta lokavena/lokjarena ka kulturija ke te barjarena/barjavena.
- Sastiba ta sastibosko arakhiba ta socialnoko-čenstiba hin lengiero baro uchlibe ta dochibe ke te are lengiero butiako stedos achena butjako manuša savo/kon šaj vaj haljuvela rakerela apo ada aktualno mioritetesko tšib sar finsko, meänkieli ta nina samisko tšib, doleske kana dola hin specialno importantno.
- Tela adajek/varekospecijalnbosko situacija vaj achtiba achela aj-kuti/tikno uchlibe ta dochibe ke te rakerela jekto-manušeha ape findlanitsko tšiba, meänkieli ta samisko tšiba.
- Tšaveske hortiba ke te barjarena/barjavena pengiero kultura ta pengo tšib ni dala/akala phurengiero hortiba kaj tšenjiba/servicjiba ta arakhiba katar butjako manuša savo/kon šaj vaj haljuvela rakerela apo ada aktualno mioritetesko tšib, doleske kana dola hin specialno importantno.

Minoritetengo grupako bariba aro Stockholm

Dola hin bi-phendo, šaj vaj na hin horta ke tšera buti pala manušengo registros, dženosko vaj džuvliski informatcija, bijanibosko datos, manušeskiero-numeros, sensibilosko-informatcija vaj vaure importantno džaniba apa varekon ni vare-koneske ethnicitetos.

Achal doleske achela ada jekhasto/fenci džintija/rozdžiniba pa sar but manuša savo/kon achela katar jekh minoritetengo-grupa. Natcijonalo minoritete hin pal/vaj 125 000 kaj 140 000 savo/kon dživena ta achena are Stockholmos. Ta jon pengo phenena te jon achen kata jekh are dola aktualno minoritetengo-grupa Aro Stockholmos dživela adives 10 000 judenko, 25 000 samesko, 70 000 švedikofinlandisko, 5 000 tornedalingo ta 15 000 roma ama jon horta hin 30 000.

Roma- jekh minoritetengo grupos katar panch minoritetos

Parlamentos pre-phenavela ke roma tšetanes judensa, samensa,švediko-finlanensa ta tornedalos hin natcijonalo minoritete ari Švedo. Parlamentos hin ni pre-phenavela romani tšib sar jekh minoritetesko-tšib.

Telal vaj pala dola 500 bereša sar roma achide ari Švedo aja hin but vaure romengo grupos avenas katar vavre partia kata Euvropa. Are Stockholmos rakerelas but felitiko, jakes sar bich feliko ka romani tšib

Roma hin jekh katar dola grupa aro Švedo ta Stockholmos kon prasado ta sikiade ape jon achena diskriminirimen ta ni tele-dikhiba vaj jon pindžavena/pindsavena tšatšo rasismos. But butja achela pana te tšera ke te romengo fendjiba ta hortiba avela michto jakes sar sare kamena.

Stockholmos foros kamela ko-dolesa paruvela pa dola ta hin alusardo kata faldiba/faliba ke te achela jekh kata dola panch fendjibosko-komunos kom lel-pe te tšeravela buti kon fendjavela ta džorjalvela romengo manušengo hortiba. Dola spetcijalno fokus achela pe ke te tšetanes romensa rakhela vaj lachela/latšela kodola mekhanismos, metodos, konkretikano matrijalis, sar te tšera buti ke tšatšes romesko hortiba are butijako-marknos, fendijiba kaj sikjiba/sikaviba, sikjibosko-buti, sastiba ta socialnobosko-arakhiba ni romengo tšib ta kulturos.

Draba butider pa hearingos

Dauva foros tšerde are toamna 2016 jekh probaliniba pe reprezentantijensa kata romengo minoritetengo-grupa sar jekh inicijativa are dola phuchiba sar hin importantno pa minoritetengo-grupos te džanena, vaj kana jekh phuchiba utšavea lendar. Dola buti tšeras tela jekh langchto charachal ke fenijavela stradijako-butu are romengo hortiba.

Rom sal ta kameha achela-pes-andre are butijako pala romengo hortibi? Tu šaj les kontaktos Heidi Pikkarainen. Kanselarija pal manušengo hortibi ta demokratijako-pri-bariba.

heidi.pikkarainen@stockholm.se

Ari Stockholmos hin de-akana štar phurtjesko-butjakire kon specialnes tšerena buti pa romengo fendjiba ta hortibi. Informatcija pa phurtjesko-butu lengo ta ni lako kontaktos hin adaj tele.

stockholm.se/romska-samhallsvagledare

Romska samhällsvägledare i Stockholms stad

- Rom sal? Kameha tut jelebiba/arakhiba are tiero kontaktos komunensa?
- Rom sian? Trebela tut pikodejbe pomoč ko kontakti e komunaja?
- Rom san? Trubul tut žutipe kana keres kontakto e komunasa?
- Rom sal? Kameha tut džaniba ta haljuviba ke leha kontaktos komunaha?
- Oletko romani? Tarvitsetko apua asioidessasi kunnan kanssa?
- Hunka du romano? Kamma du bruk for hastrepa an dire kontakter me kommuna?

Ame tšerena buti sar foresko-sosiatetobosko butjakiero-manušno. Amare butiba hin vaj acheha te phagila/phagla sa rmengo romengo avrijaliba. Dola tšerena ame džinom/perdal ke mekena roma te lena prisi lengiero manuško hortiba. Ame ni tšereha buti sar jekh phandipa/konekcija ta irtiko/resursaitiko mackar/maškar roma ta foresko baro butjakiere. Ame sikaveha džaniba ta informatcija kaj roma ta ni tšenstavitiko-gadije ta aro Stockholmosko foros ta jakes vaure importantno autoriteto gadje. Hin ni adaj kaj ame romske socijalnoko-butjakiere šaj jelpavas/ažutisaras tut ta sare vaure manuša.

- Ame das informatcija ape neviba ta sar komunija ta vaure tšenstavitiko gadijeengo butjako manera hin ta achena.
- Ame šaj džas romensa aja kaj butjako-torget ta socijalos, butjako-tšenstibosko-stedos ta "sastibosko-arakhibako louvesko-tšer " "Försäkringskassan" kana vaj te mangeha ni ka kameha.
- Ame jelpavas/ažutisaras tut te pherjaveha importantno lil, lila, forma ta vauro papros.
- Ame jelpavas/ažutisaras tut ke mangeha ni ka kameha bachaveha/khareha tiero socijalnoko-butjakiero aro komunos.
- Ame jelpavas/ažutisaras tut ke te organizatšerha ta ordnineha tiero sa aktivos aro komunos.
- Ame jelpavas/ažutisaras tut te lacha/lachela drome auri/avri kata tiero fieliba/xiba ta tšetanes rodas pala putriba.
- Ame das informatcija kaj tšenstavitiko gadije pa romesko kulutija historija ta tradicija.
- Ame rakeras findlandisko, romani sar kalè dijalektos, kalderas dijalektos, lovara dijalektos, Arli dijalektos, Gurbeti dijalektos ta angliviiko tšib.
- Ame tšeras buti ke te avela pachsiba/pačiba machkar/maškar roma ta gadije/gadže.
- Ame tšeras buti tela sekretos/garavibosa.

Tu šaj leha kontakos amensa

Tume/tu šal len/les kontakti amensa te mangeha ni kan kameha haljuvibavaj džaniba apo romengo romesko kulutija historija ta tradicija. Ame ni rakeras pa "sar hin te acheha rom aro adivesko Švedo. Tume/tu šaj len/les kontakos amensa katar telefonos vaj e-posta. Na dara ke len/les kontaktos amensa, šajpe tume/tu kamen/kameha ke ame avas tumenge/tuke butjako-stedos vaj tšer.